

Kommittédirektiv

Arbetstagarinflytande i europabolag

**Dir.
2002:75**

Beslut vid regeringssammanträde den 6 juni 2002.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppgift att lämna förslag till hur rådets direktiv 2001/86/EG av den 8 oktober 2001 om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande skall genomföras i svensk rätt. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 15 maj 2003.

Bakgrund

Förordningen om europabolag

EU:s ministerråd antog i oktober 2001 en förordning om europabolag (rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag, nedan kallad SE-förordningen)¹. Genom förordningen skapas en ny aktiebolagsform, europabolag (Societas Europaea, SE).

Ett europabolag skall vara en bolagsform för samarbete och samverkan i aktiebolagsform i olika medlemsstater. Tanken har varit att skapa en aktiebolagsform som i första hand skall falla under EG-regler och inte under en viss nationell lagstiftning. Ett europabolag skall kunna bildas och verka var som helst inom EU och även flytta sitt säte inom EU. EES-länderna väntas i juni 2002 fatta beslut om att ta in en hänvisning till förordningen i EES-avtalet. Det skulle innebära att

¹ EGT L 294, 10.11.2001, s. 1 (Celex 32001R2157).

förordningen kommer att vara tillämplig även i de EES-länder som inte är medlemmar i EU, dvs. Norge, Island och Liechtenstein.

Ett europabolag är enligt förordningen en juridisk person och har ett aktiekapital. I förordningen föreskrivs hur europabolag bildas, hur de skall vara organiserade m.m. På flera punkter överläter förordningen den närmare regleringen till medlemsstaterna. Förordningen träder i kraft den 8 oktober 2004.

Inom Justitiedepartementet pågår ett arbete med att ta fram en departementspromemoria med förslag till en särskild lag om europabolag. Tanken är att denna lag skall innehålla bestämmelser som kompletterar SE-förordningen i frågor där denna delegerar normgivningen till medlemsstaterna eller där det annars har bedömts lämpligt att införa svenska regler vid sidan av förordningens regler.

Direktivet om arbetstagarinflytande i europabolag

Samma dag som SE-förordningen antogs, antog ministerrådet också ett direktiv om arbetstagarnas inflytande i europabolagen (rådets direktiv 2001/86/EG av den 8 oktober 2001 om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande, nedan kallat direktivet)².

Merparten av reglerna i direktivet handlar om hur det skall gå till att förhandla fram ett avtal om en ordning för arbetstagarnas inflytande i det framtida europabolaget, dvs. innan bolaget bildas. I en bilaga till direktivet finns också en ram för hur arbetstagarinflytandet skall utövas i ett europabolag om parterna inte kommer överens om annat. Direktivets utgångspunkt är att bildandet av ett europabolag inte skall medföra att arbetstagarinflytandet försvinner eller minskar i de bolag som deltar i bildandet.

Förordningen och direktivet står i ett nära samband med varandra. Enligt ingressen till förordningen utgör direktivet ett oskiljbart komplement till förordningen och måste tillämpas

² EGT L 294, 10.11.2001, s. 22 (Celex 32001L0086).

tillsammans med denna. Det är också en förutsättning för att ett europabolag skall få registreras att det är bestämt hur arbetstagarinflytandet i bolaget skall regleras (artikel 12 i förordningen).

Även beträffande direktivet väntas EES-länderna fatta beslut om att ta in en hänvisning till förordningen i EES-avtalet i juni 2002, vilket skulle innebära att det kommer att vara tillämpligt även i Norge, Island och Liechtenstein.

Direktivets innehåll

Huvuddragen i direktivet

Direktivet är uppdelat i tre avdelningar. Den första innehåller allmänna bestämmelser om syftet med direktivet och vissa definitioner. I den andra avdelningen finns bestämmelser om hur regler för arbetstagarinflytandet skall förhandlas fram mellan arbetstagarna i och företrädarna för det blivande europabolaget. Den tredje avdelningen innehåller kompletterande bestämmelser, bl.a. om sekretess och skydd för arbetstagarnas representanter.

Till direktivet finns en bilaga med så kallade referensbestämmelser. Dessa reglerar arbetstagarinflytandet i europabolag för de fall arbetstagare och arbetsgivare inte slutit avtal om detta.

Definitioner m.m.

Med arbetstagarinflytande avses enligt direktivet samtliga former för arbetstagarna att utöva ett inflytande på de beslut som fattas inom bolaget, inklusive information och samråd samt medverkan (artikel 2).

Information till arbetstagarna skall enligt direktivet lämnas vid en tidpunkt, på ett sätt och med ett innehåll som ger arbetstagarrepresentanterna möjlighet att göra en noggrann bedömning av eventuella konsekvenser och, när så är lämpligt, förbereda samråd med arbetsgivaren. Med samråd avses en dialog mellan arbetstagarrepresentanterna och arbetsgivaren där

arbetstagarrepresentanterna har möjlighet att lämna synpunkter som kan beaktas i europabolagets beslutsprocess. Medverkan syftar på arbetstagarnas inflytande i bolaget i form av rätten att välja eller utnämna några av ledamöterna i bolagets tillsyns- eller förvaltningsorgan eller rätten att föreslå eller avvisa utnämningen av några eller alla ledamöter i bolagets tillsyns- eller förvaltningsorgan.

Förhandlingsförfarandet

När ett europabolag skall bildas skall arbetstagarna redan på ett tidigt stadium få information om detta. De bolag som skall ingå i det framtida europabolaget skall därför, så snart en plan för bildandet av bolaget utarbetas, vidta nödvändiga åtgärder för att förhandlingar om en ordning för arbetstagarinflytande skall kunna inledas med arbetstagarrepresentanterna (artikel 3.1).

Direktivet föreskriver att ett särskilt förhandlingsorgan skall inrättas (artikel 3.2). Det skall bestå av representanter för arbetstagarna i de deltagande bolagen och i dotterbolag och berörda driftsenheter. Det särskilda förhandlingsorganet skall företräda arbetstagarna vid de fortsatta förhandlingarna med företrädarna för det blivande europabolaget.

Ledamöterna i det särskilda förhandlingsorganet skall utses genom val eller utnämningar i proportion till antalet arbetstagare som är anställda i de deltagande bolagen, dotterbolagen och berörda driftsenheterna i varje medlemsstat. Vilken metod som skall användas vid valet eller utnämningen överläts dock på medlemsstaterna att bestämma.

Direktivet innehåller vidare regler för hur beslut skall fattas i det särskilda förhandlingsorganet och hur förhandlingarna mellan förhandlingsorganet och företrädarna för det blivande europabolaget skall gå till. Förhandlingarna om arbetstagarinflytandet skall inledas så snart det särskilda förhandlingsorganet har inrättats och får fortgå under sex månader därefter. Parterna får därefter gemensamt besluta att förlänga förhandlingarna ytterligare sex månader (artikel 5).

Förhandlingarna skall syfta till att ett avtal om arbetstagarinflytandet skall kunna träffas mellan det särskilda

förhandlingsorganet och företrädarna för det framtida europabolaget (artikel 4). I ett sådant avtal skall det bl.a. regleras hur en ordning för information till och samråd med arbetstagarna skall genomföras. Detta kan ske antingen genom ett särskilt inrättat representationsorgan, som skall vara förhandlingspart till europabolagets behöriga organ, eller genom att något eller några andra informations- och samrådsförfaranden inrättas. Avtalet kan också innehålla en ordning för medverkan.

Som huvudregel gäller att det är lagstiftningen i den stat där europabolaget skall ha sitt säte som skall tillämpas på förhandlingsförfarandet (artikel 6).

Medlemsstaterna skall i sin lagstiftning fastställa referensbestämmelser som skall uppfylla de bestämmelser som finns i bilagan till direktivet (artikel 7). Dessa innehåller regler om sammansättningen av arbetstagarnas representationsorgan, om information och samråd samt om medverkan. Om parterna inte lyckas träffa något avtal inom utsatt tid eller om de kommer överens om det, skall i stället, under vissa närmare angivna förutsättningar, referensbestämmelserna tillämpas.

Det särskilda förhandlingsorganet har även en möjlighet att inte inleda eller att avbryta förhandlingarna om ett avtal och i stället besluta att de nationella regler om information till och samråd med arbetstagarna som gäller i den medlemsstat där europabolaget har anställda skall tillämpas (artikel 3.6).

Övriga bestämmelser

Medlemsstaterna skall fastställa särskilda bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess (artikel 8). Direktivet ger vidare alla arbetstagarrepresentanter i ett europabolag rätt till samma skydd och garantier som arbetstagarrepresentanter har enligt nationell lagstiftning eller praxis i det land där de är anställda (artikel 10). Medlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att europabolag missbrukas i avsikt att frånta arbetstagarna deras rättigheter till arbetstagarinflytande (artikel 11). Medlemsstaterna skall även föreskriva lämpliga åtgärder som skall vidtas om direktivet inte följs, bl.a. genom att

säkerställa att det finns administrativa eller rättsliga förfaranden för att se till att de skyldigheter som följer av direktivet uppfylls (artikel 12). Direktivet innehåller slutligen regler om hur det förhåller sig till nationella bestämmelser om arbetstagarinflytande (artikel 13).

Medlemsstaterna skall senast den 8 oktober 2004 införa de lagar och författningar som är nödvändiga för att leva upp till direktivets bestämmelser. Direktivet tillåter även att nödvändiga bestämmelser i stället införs genom avtal mellan ledning och arbetstagare (artikel 14).

Andra regler om arbetstagarinflytande

MBL

De viktigaste reglerna om arbetstagarinflytande i svensk rätt finns i lagen (1976:580) om medbestämmanderätt i arbetslivet (MBL). MBL innehåller bl.a. bestämmelser om föreningsrätt, förhandlingsrätt, rätt till information och om kollektivavtal.

Styrelserepresentationslagen

Lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda ger anställda i privata företag, med fler än 25 anställda, rätt till representation i företagets styrelse. Lagen syftar till att ge de anställda insyn och inflytande på företagets verksamhet. Lagen är tillämplig på aktiebolag, banker, hypoteksinstitut, försäkringsbolag och ekonomiska föreningar. En motsvarighet till de privatanställdas styrelserepresentation på det statliga området finns i personalföreträdarförordningen (1987:1101).

Europeiska företagsråd

1994 antogs det inom EG ett direktiv om s.k. europeiska företagsråd (rådets direktiv 94/45/EG av den 22 september 1994 om inrättande av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag och grupper av gemenskapsföretag för

information till och samråd med arbetstagare). Direktivet har varit förebild för direktivet om arbetstagarinflytande i europabolag. Direktivet om europeiska företagsråd syftar till att skapa ett medinflytande för arbetstagarna i företag som bedriver verksamhet i flera medlemsstater. Detta skall ske genom att det inrättas europeiska företagsråd som består av arbetstagarrepresentanter eller genom att det införs något annat förfarande för information till och samråd med arbetstagarna. Direktivet har genomförts i svensk rätt genom lagen (1996:359) om europeiska företagsråd.

Direktivet om information och samråd

I mars 2002 antogs ett EG-direktiv om information till och samråd med arbetstagare (europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG av den 11 mars 2002 om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen). Direktivet uppställer krav på regler om information till och samråd med arbetstagare i företag med minst 50 anställda eller driftsenheter med minst 20 anställda. Direktivet anger bland annat vilka frågor arbetsgivaren måste informera och samråda om och när detta skall göras. Om medlemsstaterna önskar kan de dock välja att tillåta arbetsmarknadens parter ända ned på företagsnivå att sluta avtal med avvikande regler, förutsatt att dessa överensstämmer med direktivets grundläggande principer. Direktivet skall vara genomfört i svensk rätt senast den 23 mars 2005.

Behovet av en utredning

Genom SE-förordningen skapas en ny form av bolag som skall kunna verka på gemenskapsnivå. Direktivet om arbetstagarinflytande i europabolag ställer krav på ett system för arbetstagarinflytande i dessa bolag. Direktivet innehåller detaljerade bestämmelser om bl.a. hur inrättandet av ett särskilt förhandlingsorgan och hur förhandlingarna om arbetstagarnas inflytande skall gå till. De nationella regler om

arbetstagarinflytande som finns i svensk rätt i dag är inte tillräckliga för att uppfylla direktivets krav.

Vissa av de bestämmelser som skall genomföras med stöd av direktivet rör endast deltagande bolag, dotterbolag och driftsenheter som ligger i Sverige. Det gäller t.ex. hur ledamöterna i det särskilda förhandlingsorganet skall väljas eller utses inom svenskt territorium. Direktivet förutsätter emellertid att det även införs vissa bestämmelser som skall gälla alla europabolag som är registrerade i Sverige, t.ex. när det gäller hur det särskilda förhandlingsorganet skall vara sammansatt. De senare bestämmelserna kommer därigenom att få betydelse för alla inblandade bolag, inklusive dotterbolag och driftsenheter som ligger i andra medlemsstater. För att systemet för arbetstagarinflytande i europabolag skall fungera på gemenskapsnivå är det därför viktigt att direktivet genomförs på ett likartat sätt i alla medlemsstater. Detta förutsätter bl.a. att de olika begrepp som används i direktivet tolkas på ett liknande sätt i alla medlemsstater. Det är också av vikt att direktivet genomförs samtidigt i alla medlemsstater. Detta skall ske när direktivet träder i kraft den 8 oktober 2004. Det är mot denna bakgrund angeläget att vid utformningen av de svenska reglerna samarbeta med de andra medlemsstaterna och, om direktivet kommer att gälla även för EES-staterna, med de stater som är medlemmar i EES men inte i EU.

Kommissionen har inrättat en arbetsgrupp för samordning av medlemsländernas genomförande av direktivet. Arbetsgruppen består av nationella experter från alla berörda länder. Gruppens syfte är att kartlägga uppkommande problem vid genomförandet av direktivet i de olika länderna och att diskutera möjliga lösningar på dessa problem. Arbetsgruppen har endast en rådgivande funktion. Det är viktigt att utredaren aktivt följer arbetsgruppens arbete.

Uppdraget

Utredaren skall föreslå hur direktivet om arbetstagarinflytande i europabolag skall genomföras i svensk rätt. Utredaren skall lämna de förslag till författningsregleringar som utredningen

kan ge anledning till. Utredaren skall också överväga om, och i så fall i vilken utsträckning, det är möjligt och lämpligt att genomföra direktivets bestämmelser genom kollektivavtal.

Utredaren skall följa det arbete som pågår inom Regeringskansliet med att ta fram förslag till lagstiftning som skall komplettera förordningen om europabolag. Utredaren skall vidare följa och delta i arbetet i den expertgrupp som kommissionen har sammankallat för samordning av medlemsländernas genomförande av direktivet samt i lämplig omfattning samråda med utredningar i andra medlemsstater. Arbetet skall bedrivas i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. Utredaren skall redovisa kostnaderna för sina förslag. Utredaren skall vidare, när det gäller redovisningen av förslagets konsekvenser för små företag, samråda med Näringslivets nämnd för regelgranskning.

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 15 maj 2003.

(Näringsdepartementet)